

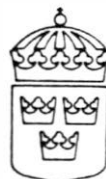
Motion till riksdagen

1989/90:Ju604

av Jerry Martinger och Ingvar Eriksson

(båda m)

Åtgärder mot narkotikamissbruket

Mot.
1989/90
Ju604-606

Inledning

Under den senaste tiden har vi fått allt fler indikationer på att det aldrig har funnits så gott om narkotika i Sverige som för närvarande. Entydiga uppgifter från polismän, tulltjänstemän och socialarbetare ger vid handen att den värsta narkotikavågen någonsin just nu sveper över Sverige. Samtidigt håller missbruket på att få ett nytt ansikte. De olika drogerna, som hittills mest använts av kriminella personer, har i allt större utsträckning kommit att brukas av välsituerade människor i stället för alkohol. Det har också blivit alltmer vanligt att narkotika blandas med alkohol för att förstärka ruseffekten.

Genom att missbruket spridit sig till nya, etablerade grupper, har det också blivit allt svårare att få en fullständig bild av den aktuella situationen. När bruket sprider sig till människor som varken polis, skola eller sociala myndigheter har kontroll över blir det givetvis svårt att få en rättvisande statistik. Statistiken speglar ju egentligen inte verkligheten, utan bara myndigheternas åtgärder.

En av orsakerna till det ökade missbruket av narkotika är att narkotikaproduktionen ute i världen ökat kraftigt under det senaste året. Detta har lett till att priserna för olika narkotiska preparat sjunkit drastiskt.

Det finns åtskilliga tecken som tyder på att de stora narkotikasyndikaten planerar för en ytterligare ökning av narkotikaproduktionen.

Den internationella narkotikahandeln har idag en väl utvecklad organisation till sitt förfogande. Verksamheten bedrivs i ett antal koncernliknande enheter som till sin konstruktion och storlek är väl jämförbara med de etablerade multinationella industriföretagen. Det är inte uteslutet att narkotikahandeln årligen omsätter närmare 1 000 miljarder dollar. Därmed har handeln med illegala droger passerat oljeindustrin. Det är bara vapenhandeln som omsätter mer.

Vinsterna från narkotikahandeln kanaliseras systematiskt in i det legala samhället där de "tvättas". Narkotikapengar finns inte bara i de länder som är traditionella producenter av narkotika. De finns också på aktiebörser och i etablerade bank- och industriföretag över hela världen.

Narkotikasyndikaten har enorma ekonomiska resurser och kan idag köpa politisk och militär makt på ett sätt som aldrig förr.

I Amerika är tillgången på kokain nu större än någonsin tidigare. Odlingsarealen för kokabusken utvidgas hela tiden. I Peru finns 200 000 hektar kokaodlingar, i Bolivia 80 000 hektar och i Colombia 25 000 hektar. I övre Hualagadalen i Peru har man huggit ned och bränt djungeln för att kunna plantera ännu mer koka. Man uppskattar att närmare 500 ton rent kokain produceras i Sydamerika varje år.

Colombia är det land som idag har nyckelrollen i hela kokainhanteringen i Sydamerika. Bara den colombianska Medellin-kartellen är en storindustri väl i klass med till exempel General Motors, och man tjänar miljardtals dollar om året på sin världsomfattande export av kokain.

Avhoppade langare och kurirer har berättat att kokainhandeln har blivit så lönsam att försäljarna inte längre bryr sig om att räkna de pengar de får in. Man väger dem i stället. 10 kg hundradollarsedlar motsvarar 1 miljon dollar.

I USA har president George Bush förklarat krig mot narkotikan och beskrivit drogerna som "det allvarligaste nationella hotet" mot USA. USA:s regering har tvingats göra en miljarddollarsatsning för att komma till rätta med narkotikan, eftersom kokainproblemet nått en sådan omfattning att det fått djupgående effekter på hela det amerikanska samhället.

Som exempel på problemets storlek kan nämnas att minst sex miljoner nordamerikaner regelbundet använder kokain. Polisens beslag ökar hela tiden. Hela 20 ton rent kokain beslagtogs nyligen i Sylmar i Californien. Ungefär samtidigt hittades 9 ton i en lada i Harlingen i Texas.

Den skärpta narkotikapolitiken i USA har medfört att de sydamerikanska kokainsyndikaten stött på ett betydligt starkare motstånd från den amerikanska narkotikapolisen än tidigare. Genom att den amerikanska marknaden samtidigt börjat bli mättad har de stora kokaskördarna lett till kraftiga produktionsöverskott. Kokainsyndikaten har därför blivit tvungna att söka sig till andra marknader än USA, varför man ökat trycket mot Europa. Ett av målen är Sverige. Men kokainvågen här har bara börjat.

På grund av stor efterfrågan får de sydamerikanska narkotikahandlarna tre gånger så mycket betalt för sitt kokain i Europa som i USA. För första gången i Europas historia överstiger mängden beslagtagna kokain nu mängden beslagtagna heroin. Enligt uppgifter från Interpol beslagtogs över 5 ton kokain under 1988. Detta är nästan en fördubbling jämfört med 1987. Det är inte ovanligt att man vid tillslag på den europeiska kontinenten numera gör beslag på över 100 kg kokain vid varje tillfälle.

I Sverige har kokainet fått fotfäste hos framför allt ungdomar i åldern 18-25 år. Man stöter på kokain i synnerhet på klubbar, diskotek och andra frekventa nöjesställen. Även crack, som är en kokainbaserad drog, har börjat förekomma bland missbrukare i vårt land.

Kokainets inträde på den svenska marknaden innebär en markant upptrappning av narkotikaproblemet. Huvuddelen av de som missbrukar kokain har inte varit fast i någon annan drog tidigare. Kokainet värvar alltså inte missbrukare från andra droger utan vi har fått en helt ny kategori av missbrukare.

Utvecklingen pekar på ett alltmer utbredd missbruk av kokain. På Mariapolikliniken anser man att vi endast skådar toppen av ett isberg.

I många avseenden är kokainet farligare än andra droger, inte bara därför att den ofta utlöser våld utan också genom att den inte framkallar några egentliga abstinensbesvär. Man märker således inte att man är på väg in i ett beroende. Till en början kan brukaren fungera någorlunda socialt under en viss tid. En del klarar detta bara någon månad, men det finns också de som klarar det två tre år. Gemensamt för alla som använder kokain är emellertid att de förr eller senare alltid spårar ur.

Kokainet ger en stark lustupplevelse, men bara för en kort stund. När ruset försvunnit kommer abstinensen med tung kraft. Djup nedstämdhet, misstänksamhet och tvångstankar är bara några av följderna, vilket resulterar i att kokainisten ständigt vill återkomma till ruseffekten och följaktligen efter hand blir helt fixerad vid sitt missbruk. Detta accelererar snabbt, och det krävs allt starkare doser för att nå tillfredsställelse.

Det finns en mängd forskning som visar hur människor börjat med experimentmissbruk av kokain och mycket snabbt hamnat i beroende.

Priset på ett gram kokain, som i början av 1980-talet låg på 1 000–1 500 kronor per gram, är på sina håll nu så lågt som 450 kronor. Detta beror framför allt på att tillgången är god, men det beror också på att narkotikalangarna dumpat priserna för att locka fler nöjessugna ungdomar att bli narkotika-konsumenter.

Ett gram kokain räcker till ett rus för tio personer. En dos kokain är alltså inte dyrare än exempelvis en starköl på restaurang. Rusupplevelsen blir dessutom större med kokain än med starköl, varför det är många ungdomar som i samband med restaurangbesök väljer kokain i stället för öl.

Heroin

Från de stora vallmofälten i Shanbergen i Sydostasien släpps i år närmare 3 000 ton råopium ut på världsmarknaden. Det är den största skörden någonsin från det område som brukar kallas Den gyllene triangeln. Det innebär omkring 300 ton heroin i förädlad form. Denna mängd är tillräcklig för att täcka världsbehovet av heroin i flera år och för att skapa en helt ny generation missbrukare.

En mängd uppgifter tyder på att det odlas minst lika mycket råopium i folkrepubliken Kina. Det finns utländska iakttagare som rapporterat att Kina till och med skulle ha kapacitet att framställa dubbelt så mycket heroin som Den gyllene triangeln.

I den så kallade Gyllene halvmånen i Pakistan, Afghanistan, Iran och Irak har produktionen av heroin nu börjat ta fart igen efter krigshärjningarna i området. Före krigen ansågs Den gyllene halvmånen kunna producera minst lika mycket heroin som Den gyllene triangeln.

En typ av heroin framställs också i Polen. Det polska heroinet utvinns ur en vallmo, som i första hand används för läkemedelstillverkning. En stor del av odlingarna hamnar emellertid hos herointillverkarna.

I övrigt kan nämnas att öststaterna överhuvudtaget fått en ökad betydelse vid insmuggling av heroin till Sverige. Genom att det numera är lättare än tidigare att resa med flygbolagen i öst och dessa dessutom har lägre priser än sina västliga konkurrenter, har det blivit allt vanligare att missbrukarna

själva åker utomlands och köper heroin för att smuggla in detta till Sverige. Genom att resa med ett flygbolag från östländerna kan resenären nedbringa kostnaden för själva resan och därigenom använda en större del av sina pengar att köpa heroin för. Detta torde vara en av orsakerna till att insmugglingen av heroin till Sverige ökat.

Antalet aktiva heroinmissbrukare i Sverige har ökat under det senaste året. Risker är uppenbara att de stora skördarna i producentländerna leder till ytterligare tryck på konsumentländerna under de närmaste tiden. Härigenom kan också antalet missbrukare i Sverige komma att flerfaldigas.

Mot. 1989/90

Ju604

Cannabis

Tillgången på hasch och marijuana har också ökat kraftigt. Den hampaväxt som är ursprunget till dessa droger, Cannabis Sativa, har under det senaste året givit stora skördar i nästan alla producentländer. Det gäller Nepal, Indien, Afghanistan, Iran, Pakistan, Libanon, Turkiet, Marocko, Zaire och Zimbabwe för att bara nämna några exempel.

I Sverige har större beslag av cannabis ökat under det senaste året. Det är inte ovanligt att gatuförsäljarna numera bär flera kilo på sig vid varje tillfälle.

Eftersom denna drog är den billigaste kan man inte förvänta någon minskning av missbruket.

Khat

På senare tid har en drog med namnet Khat påträffats hos missbrukare i Sverige. Denna drog, som härstammar från en buske som heter Catha Edulis, odlas främst i Etiopien, Somalia och andra östafrikanska länder.

Bruket av Khat, som kommit till Sverige med invandrare från östra Afrika, kan förväntas öka under de närmaste åren.

Amfetamin

Det finns för närvarande mycket gott om amfetamin, som är den vanligast förekommande kemiskt framställda drogen. Trots att polisen i höstas gjorde tillslag mot Hollands förmodligen största amfetaminfabrik genom tiderna, har detta knappast märkts på den europeiska marknaden. Ändå har den holländska fabriken under de senaste tre fyra åren tillverkat amfetamin för minst tre miljarder kronor. En stor del av den narkotikan har exporterats till Sverige. Bara sedan 1985 har det gjorts inte mindre än 364 beslag på sammanlagt 288 kg amfetamin från fabriken.

Att amfetaminet trots det stora tillslaget i Holland ändå väller ut över Europa i enorma mängder beror på att Polen nu på allvar kommit i gång med produktion av amfetamin. Det finns mycket som tyder på att Polen håller på att överta Hollands roll som ledande producentland för amfetamin. Tidigare rykten om att Polen importerat amfetamin kemister från Holland tycks idag vara ett faktum. Svensk och övrig europeisk polis har vid beslag kunnat notera att det polska amfetaminet varit av högsta tänkbara kvalitet.

I Sverige har konsumtionen av amfetamin ökat lavinartat under 1980-ta-

let. Den svenska polisens amfetaminbeslag är sedan länge störst i Europa. Sveriges årskonsumtion kan beräknas till minst tre ton. Detta motsvarar femton miljoner rus.

Mot. 1989/90
Ju604

MDMA (Ecstasy)

Vid sidan av amfetamin finns det numera gott om andra syntetiskt framställda droger på marknaden. MDMA, även kallad Ecstasy, som är en av dessa, är särskilt intressant, eftersom denna drog kan sägas ha en betydelsefull koppling till amfetamin.

Amfetamintillverkarna håller nämligen på att lära sig den kemiska processen för att tillverka Ecstasy. Detta är oroväckande, eftersom den välutvecklade försäljningsorganisation som finns för amfetamin då också kommer att utnyttjas för Ecstasy. Därför är det möjligt att nästa stora syntetiska drog i Skandinavien blir just Ecstasy. I Sverige har Ecstasy redan börjat förekomma hos åtskilliga missbrukare.

Ecstasy är en drog som ser helt ofarlig ut. Den säljs vanligtvis i form av små tabletter med ett leende ansikte på. I reklamen sägs det att Ecstasy är en ofarlig drog som ökar förmågan att uppleva kontakt med andra människor och förstärker kärlekskänslor och sexuella upplevelser. Denna varudeklaration innebär att Ecstasy kanske är den allra mest förrädiska drogen hittills.

Det finns ungdomar som sitter och skakar i rullstol efter att ha tagit bara en enda Ecstasytablett. En ung pojke i USA som för sju år sedan provade den här drogen ligger fortfarande på sjukhus med svåra hallucinationer. Överallt ser han ormar som anfaller, och detta trots att han bara åt en enda av de leende tabletterna.

Det finns också exempel på personer som fått allvarliga psykiska störningar flera år efter att de slutat använda Ecstasy.

Designed drugs

Så kallade Designed drugs har börjat förekomma i allt större utsträckning över hela världen. En designad drog har framställts på det sättet att man gjort mindre molekylära förändringar av en redan existerande, olaglig drog för att kringgå lagstiftningen. Genom att olika droger identifieras i lagen genom sin kemiska sammansättning är en drog som framställts på detta sätt alltså straffri innan den hunnit klassificeras som narkotika.

Denna eftersläpning i lagstiftningen har gjort att det finns kemister som utnyttjar situationen genom att framställa ämnen som har liknande effekter som tidigare missbruksdroger, men som skiljer sig i molekylstrukturen så att drogen inte blivit klassificerad som narkotika. Detta är anledningen till att dessa droger brukar betecknas som "skräddarsydda droger".

Utvecklingen på narkotikaområdet går framåt med stormsteg. Det finns redan tusentals rent kemiska droger och man kan med fog utgå ifrån att denna typ av droger kommer att öka kraftigt under de närmaste åren. Detta innebär att narkotikaproblemet inte kan lösas enbart genom att man förmår

vissa länder att minska sin produktion av t ex kokain, heroin, cannabis och khat. Med en omfattande inhemsk produktion av kemiska droger kan ett land som Sverige i framtiden bli självförsörjande när det gäller narkotika.

Mot. 1989/90
Ju604

Åtgärder mot marknaden nödvändiga

Den ökade tillgången på narkotika i världen leder till slutsatsen att det nu är viktigare än någonsin tidigare att vidta åtgärder för att minska antalet narkotikakonsumenter.

Det är visserligen väsentligt att jakten på de stora narkotikalangarna fortsätter. Men så länge efterfrågan består och förblir suveränt lönsam att tillfredsställa, ersätts en idag sprängd och inlåst narkotikaliga i morgon av en ny och inte sällan bättre organiserad.

Genom att konsumenten trots allt är narkotikamarknadens yttersta förutsättning och i praktiken den enda oersättliga länken i hela kedjan av aktörer inom narkotikahandlingen måste ändå det enskilda innehavet och missbruket stå i centrum för den politik som skall föras på det här området.

Det är alltså det personliga normbrottet som är den moraliska grunden och det personliga narkotikainnehavet som är den juridiska grunden för narkotikamarknaden och de internationella narkotikahandlarna. Narkotikaligorna är med andra ord en senkommen följd av att efterfrågan på narkotika tillåtits växa.

Det viktigaste är därför att minska efterfrågan på narkotika och på så sätt göra den svenska marknaden så olönsam som möjligt för försäljare och tillverkare. Eftersom det är de enskilda missbrukarna som genom sin efterfrågan skapar en lönsam narkotikamarknad, är det ju också de som fungerar som motor i hela den internationella narkotikabrottsligheten.

Ett viktigt syfte med en effektiv kriminalisering av narkotikakonsumtion är att få bättre möjlighet till tidiga ingripanden mot narkotikamissbrukarna. Ett tidigt ingripande har stor betydelse av två skäl.

För det första är möjligheten att hejda ett påbörjat missbruk med åtföljande brottslighet störst innan ett drogberoende hunnit utvecklas och ett missbruksbeteende har befästs. För det andra kan narkotikans vidare utbredning begränsas genom tidigt uppdagande och ingripande mot det enskilda missbruket. I de flesta fall sker nämligen spridningen från missbrukaren till personer i dennes bekantskapskrets i början av missbrukskarriären.

Narkotikastrafflagen är verkningslös när det gäller att strypa efterfrågan på narkotika i konsumtionsledet

Den narkotikastrafflag som vi har idag är verkningslös när det gäller att strypa efterfrågan på narkotika i konsumtionsledet. Lagen innehåller visserligen ett principiellt förbud mot narkotikakonsumtion. Men den som gjort sig skyldig till eget bruk av narkotika kan enligt 2 § narkotikastrafflagen endast ådömas böter under förutsättning att brottet är att anse som ringa. Detta innebär att möjligheterna att bevisa sådant brott är mycket små. Reglerna om kroppsbesiktning i rättegångsbalken är nämligen inte tillämpliga vid rena bötesbrott. Lagen ger därför ingen möjlighet att exempelvis eftersöka stickmärken eller att använda urin- och blodprovsanalyser som bevisme-

del i berörda fall. Den bevisning som står till buds i rättegångar om konsumtion av narkotika är följaktligen bara eget erkännande och vittnesmål.

Ansvarsregeln gällande konsumtion av narkotika har inte kunnat tillämpas i praktiken i någon större utsträckning. Avsaknaden av teknisk bevisning i form av t ex urin- och blodprov skulle i många fall leda till långa och komplicerade utredningar och rättegångar, där utgången i hög grad skulle bli beroende av subjektiva bedömningar om den misstänktes påverkan vid det påstådda brottstillfället.

Medan teknisk bevisning är av beständig natur är innehållet i ett vittnesmål helt avhängigt av ett vittnes minne, vilket i sin tur försämras ju längre tid som förflyter mellan brott och lagföring. Avsaknaden av ett beständigt bevismaterial innebär att vittnen inför sittande rätt skall uttala sig om huruvida den åtalade såg påverkad ut vid det ifrågavarande tillfället, och detta många gånger både ett och två år efter brottet.

Den åtalade å sin sida torde relativt enkelt kunna avvisa påståenden om narkotikapåverkan med att åberopa trötthet, sjukdom eller liknande som orsak till att han såg påverkad ut.

Nu gällande lag innebär att det är mindre allvarligt att konsumera narkotika än att exempelvis åka buss och tunnelbana utan biljett, att olovligt utnyttja annans förhyrda parkeringsplats eller att plocka fridlysta blommor.

Lagen innebär också att konsumtionen anses mindre allvarlig än innehavet av motsvarande mängd narkotika. Innehav av narkotika har nämligen som påföljd både böter och fängelse i straffskalan – även vid ringa brott. Om en missbrukare ertappas med till exempel en dos kokain i fickan anses det så pass straffvärt att han kan dömas till fängelse. Skulle missbrukaren däremot hinna konsumera narkotikan innan han ertappas kan straffet endast bli böter, trots att det är fråga om samma narkotika, samma person och samma eventuella behandlingsbehov och trots att det är vid själva konsumtionen som narkotikan gör verklig skada.

Med fängelse i straffskalan skulle domstolarna dessutom få tillgång till ett bredare påföljdsspektrum, vilket skulle vara värdefullt ur individualpreventiv synpunkt. Fängelse i straffskalan gör det möjligt att också döma till påföljder som formellt sett anses likvärdiga med fängelse, till exempel skyddstillsyn med särskilda föreskrifter om behandling eller överlämnande till vård inom socialtjänsten.

Böter är för övrigt en mindre lämplig påföljd för redan nedgångna missbrukare, såväl ur allmänpreventiv som ur individualpreventiv synpunkt. Dessa missbrukare har ju vanligtvis inga egna pengar att betala med och de kan sällan få böter indrivna.

För personer som lever under socialt sett ordnade förhållanden och för en del nybörjare kan böter naturligtvis vara effektiva som hot eller "näsbränna", men samtidigt finns det risk för att socialt etablerade missbrukare som kan betala böter bara upplever dessa som en konsumtionsskatt, som man är beredd att erlagga.

Utan fängelse i straffskalan för egen konsumtion kan narkotikastrafflagen därför inte utgöra grund för det tryck på marknaden som skulle behövas för att få konsumenterna att sluta använda narkotika.

2 § narkotikastrafflagen bör ändras så att nämnda särreglering beträffande

eget bruk av narkotika upphör. Fängelse bör med andra ord ingå i straffskalan för alla former av eget bruk. En sådan ändring skulle bidra till att vi fick ett effektivt tryck på missbruksmiljöerna. Vi skulle därigenom kunna pressa de vårdbehövande mot nödvändig vård, pressa de icke vårdbehövande, det vill säga nöjesknarkarna och nybörjarna, ur narkotikamarknaden och avhålla så många som möjligt från att överhuvudtaget börja använda narkotika.

Eftersom vi vet att det är mycket ovanligt att missbrukare söker vård frivilligt, i ordets egentliga bemärkelse, kan vi dra den slutsatsen, att vårdmotivation inte är något som uppstår inifrån och spontant, utan att det i hög grad är en spegling av omvärldens attityder och förhållningssätt till missbruket och missbrukaren. Ett tryck på narkotikamarknaden bör därför också leda till en ökad benägenhet att söka vård.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av 2 § narkotikastrafflagen på sätt som anges i motionen.

Stockholm den 16 januari 1990

Jerry Martinger (m)

Ingvar Eriksson (m)